

Prozatím velmi kusé informace o nově objevené opevněné poloze na okraji Hostýnských vrchů nám dovolují uvažovat o minimálně dvou horizontech osídlení. Starší horizont je v současnosti blíže nedatovatelný a je velmi pravděpodobné, že jeho část byla zničena při těžbě kamene. Mladší horizont osídlení spadá do střední doby hradištní. V této souvislosti by mohl být zajímavý vztah lokality k nedávno publikovaným nálezům z raného středověku (Fojtík et al. 2022), které se soustředí v blízkém okolí a jako celek s nově objevenou polohou pomalu začínají doplňovat mozaiku osídlení západního okraje Hostýnských vrchů v raném středověku.

Literatura

Bartík, J. 2014: *Sídelní a socioekonomické aspekty lengyelské kultury v prostoru nejzápadnější Moravy* [online]. Rkp. diplomové práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Archiv závěrečných prací Masarykovy univerzity [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/wqmcg/>.

Fojtík, A., Popelka, M., Slaná, M. 2022: Soubor raně středověkých předmětů z Hostýnských vrchů. *Acta Musealia* XX(1–2), 6–21.

Summary

Between 2020 and 2022, a newly discovered fortified site on the western edge of the Hostýnské vrchy Hills in 'Před Lesem' forest trail near Holešov (Žopy cadastral area, Kroměříž District) was investigated. This unusually situated hilltop site was discovered through the study of aerial laser scanning images and subsequently verified by several surface surveys (Fig. 54). An oval fortification covering an area of 1.5 hectares was identified, along with evidence of two occupation periods. The first can be dated to the Eneolithic to Early Iron Age, and the second to the Middle Hillfort Period.

Eliáš Urban

Hostěnice (okr. Brno-venkov)

Hostěnické propadání, parc. č. 274/445, 432/2.

Novověk – industriální období. Vodní dílo. Náhodný zásah/nálež. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: bez nálezů.

Lokalizace: WGS-84: 49.2418928N, 16.7601961E

Záchranný výzkum při budování vodní tůně v Hostěnicích přinesl svědectví o existenci historické hráze spjaté nejspíše s výrobním areálem (lomy, vápenky, šterkovny) panství pozořického velkostatku ze 17.–19. století. Původní hráz tvořená kamennou konstrukcí zděnou na vápennou a později i cementovou maltu dokládá, že během své existence byla několikrát obnovována. Relikty zachycené stavbou nové hráze naznačily, že stará konstrukce mohla být poškozena přibližně ve dvou etapách prudkými vodními přívaly. Historicky je lze naposledy dokumentovat ještě v průběhu 2. poloviny 19. století v souvislosti se speleologickým výzkumem tzv. Vilémova údolíčka u propadání Hostěnického potoka II (Kříž, Koudelka 1902; Kos et al. 2014). V místech současného toku Hostěnického potoka se mohla nacházet nejspíše mostní propust s hlinitou mostovkou, díky které bylo možné přejíždět povozy po celé hrázi z jednoho břehu potoka na druhý. V celkové koncepci pak dokumentují zjištěné odkryté archeologické a geologické profily založení staré hráze někdy v 17.–18. století, její funkci a zánik v 18.–19. století, a nakonec poškození při razantní regulaci potoka ve 2. polovině

20. století. Hráz pak přečkala v tomto stavu až do roku 2023, tedy přibližně tři a půl staletí. Vzhledem k historickým objektům položeným pod hrázi je možné dnes s větší dávkou jistoty konstatovat, že mohlo jít současně o konstrukci účelového polodru, jehož úlohou byla regulace přívalových vod směřujících k jícům krasových ponorů Hostěnického potoka.

Literatura

Kos, P., Nováček, P., Němeček, J., Hama, I. 2014: Řičánkova skála – obnovení průzkumu v místě bývalého pracoviště ZO 6-11 Královopolská nad Hostěnickým propadáním II (k historii a speleoarcheologii jedné méně známé lokality v jižní části Moravského krasu). *Speleofórum* 33, 30–37.

Kříž, M., Koudelka, F. 1902: *Průvodce do moravských jeskyň. Díl II., Jedovnice, Rudice, Josefov, Babice, Křtiny - Údolí hádecké, Hostěnice, Mokrá, Líšeň a Brno. Ždánice, Vyškov: Vlastním nákladem.*

Summary

The rescue excavation, conducted during the construction of a pond at the Hostěnice swallow hole (Hostěnice cadastral area, Brno-Country District), yielded evidence of a historical dyke, likely associated with the production area (quarries, lime kilns, gravel pits) of the Pozořice manor farm from the 17th to 19th centuries. The original dyke, constructed from stone and built with lime mortar and later cement mortar, shows that it underwent several renovations during its existence. Given the historical structures and features located beneath the dyke, it is now possible to state with greater certainty that it could also have been a purpose-built retention basin regulating floodwaters flowing towards the entrances of the karst swallow holes of the Hostěnice Creek.

Petr Kos

Hostěnice (okr. Brno-venkov)

Mokerský les, „Nad Knížecím lomem“, „U Trojáku“, parc. č. 274/1, 274/355, 274/485.

Středověk, novověk. Milřišťe, vápenka, lom, polní opevnění, komunikace, areál zemědělské výroby. Průzkum detektorem kovu. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2409753N, 16.7580450E; 49.2360578N, 16.7605983E

Záchranný výzkum na lokalitě Mokrá-lom v katastru Hostěnic navázal v roce 2023 na evidenci a detektorový průzkum periferní oblasti velkolomu Mokrá z let 2017–2022 (Přichystal, Vachútová 2023, 56), kdy se podařilo prozkoumat celkem 184 objektů, 38 komunikací a 28 mezních pásů zaniklé hostěnické pluziny. Nově k nim lze za rok 2023 připsat dalších 51 objektů (VO 185 – VO 235), čtyři komunikace (A.3.8–A.3.11/S) a 15 mezních pásů zaniklé pluziny (P.29–P.43). Předmětem došavadního výzkumu do roku 2023 je tak již celkem 307 archeologických objektů vztahujících se k exploataci a zpracování místních hornin, pálení uhlí, polnímu hospodářství, 2. světové válce a zaniklé komunikační síti. Novým nálezem je vápenický okresek VO 218, jenž je tvořen velkou vícekanalovou vápenickou pecí (VO 218/1) porušenou menší jednokanalovou pecí (VO 218/2), který byl na základě nálezů podkov, částí vozu a pracovního náčiní datován do rozpětí 13.–15. a 19. století. Nově objevená středověká vícekanalová pec je již třináctou v pořadí, lokalizovanou v oblasti mezi Mokrou a Hostěnicemi.

Samostatnou skupinou objektů jsou pravouhlé zemní jámy, které sloužily k milířování vápna. Byly většinou doplňkem štěrkářských dílen, jejichž produkt nebyl využíván pouze k cestářským účelům. Mincovní nálezy umožnily datování podobných areálů na lokalitě do 18.–19. století. Většinu zaznamenaných jednokanálových pecí na vápno bylo možné rovněž zařadit až do rozmezí 18.–20. století, což svědčí o tom, že vývoj těchto technologií probíhal v tomto mladším novověkém úseku zhruba paralelně s milířováním. Podobně lze datovat i dvě pravouhlá (VO 209, VO 210) a jedno oválné milířiště (VO 234), která byla určena pro stavbu dřevouhelných milířů.

Vrcholné středověkou zaniklou hostěnickou hospodářskou plužinu tvořily ve zkoumaném prostoru pozůstatky mezních sypaných a skalnatých pásů, sledujících přibližně vrstevnice 380–430 m n. m. Nejmladší kovové nálezy získané průzkumem detektorem kovů datují zánik plužiny nejpozději do rozmezí 16. a 17. století. Povrchovou těžbu vápence dokumentují mělké těžební jámy a jámové lomy, někdy i s doklady jeho zpracování na šterk. Datace evidovaných dobývek vápence byla poměrně obtížná. Skrze ojedinělé nálezy fragmentů pracovního a trhacího náčiní bylo lomy možné jen rámcově spojit s obdobím raného novověku, eventuálně s druhotným využitím v období 2. světové války, kdy byly některé skalnické a vápenické objekty využity jako vojenské obranné okopy. Na skalní hraně nad Hostěnickým propadáním a bývalým knížecím lomem byly lokalizovány dlouhé liniové okopy a u lesní cesty směřující k trati „U Lomu“ (předpolí Prostředního lomu Mokrá) bylo zaznamenáno drobné polní opevnění v podobě kulometných hnízd a okopů střežících při osvobozovacích bojích roku 1945 lesní komunikaci spojující Mokrou s Hostěnicemi.

Literatura

Příchystal, M., Vachútová, D. 2023: *Výroční zpráva 2022*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Summary

The rescue excavation at the Mokrá-Quarry site (Hostěnice cadastral area, Brno-Country District) continued in 2023, following the metal detector survey of the peripheral area of the large Mokrá Quarry conducted between 2017 and 2022. In 2023, an additional 51 features, four roads and 15 hedgerows of the historical field system were newly recorded. By 2023, the fieldwork had encompassed 307 archaeological features and structures related to the exploitation and processing of local stone resources, charcoal burning, agriculture, World War II and the now-defunct road network. The features identified through the metal detector survey were dated between the 13th–15th and 20th centuries. A newly discovered high medieval lime kiln is the 13th of its kind found in the area between Mokrá and Hostěnice.

Petr Kos

Hradčany (k. ú. Hradčany u Tišnova, okr. Brno-venkov) „Černá pole“, parc. č. 1131/2.

Novověk. Areál nezemědělské výroby. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -607482, -1145277; -607456, -1145288; -607469, -1145232

V souvislosti s pokračováním stavby obchvatu Čebína byla v srpnu 2023 dokončena skrývka v prostoru křižovatky Čebín/Sentice/Hradčany. Jde o rovinatou plochu nad jižním svahem, který klesá k Čebínskému potoku, kde byl v roce 2022 prováděn

záchraný výzkum polykulturního sídliště (Bíško 2023). Geologické podloží je zde tvořeno pestrou šálou jílu, písku a šterko-písku. Ve skryté ploše byl identifikován pouze jeden nepravidelný objekt nejasné funkce. Chudé nálezové spektrum tvořily především zvířecí kosti a několik zlomků keramiky, které umožnily rámcovou dataci do novověku. Je tedy zřejmé, že do tohoto prostoru pravěké aktivity výše zmíněného sídliště již nezasahují, koncentrují se na mírné svahy jižně a západně od sledované plochy.

Literatura

Bíško, R. 2023: Hradčany (k. ú. Hradčany u Tišnova, k. ú. Sentice, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 64(1), 230–231.

Summary

A modern-period feature of unknown purpose was investigated during a rescue excavation in Hradčany (Hradčany u Tišnova cadastral area, Brno-Country District).

Richard Bíško

Hroznová Lhota (okr. Hodonín)

Intravilán; křižovatka III/4992, III/4995, parc. č. 3292/4, 3300/6, 3300/7.

Vrcholný středověk – novověk. Vesnice/městečko. Plošný odkryv.

Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Masarykovo muzeum v Hodoníně, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 48.9108081N, 17.4160203E

Z důvodu zemních prací při úpravě hlavní křižovatky v Hroznové Lhotě v srpnu 2023 byla provedena první fáze záchraného archeologického výzkumu (první polovina komunikace) pracovníky Masarykova muzea, p. o. V průběhu odkryvu bylo zdokumentováno 19 zahloubených objektů. Minimálně v pěti případech šlo o lépe zachované kruhové jámy původně zásobního účelu (obr. 55) a ve dvou případech se jednalo o pyrotechnologické zařízení s pecí zřejmě potravinářského účelu (obr. 56). Dále byl objeven příkopovitý útvar, který tvořil nejspíše součást ohrazení starší vesnice, a tři liniové úzké žlaby, jež mohly sloužit pro odvodnění prostoru na zdejších mírně klesajících svahu. Dobře dochován byl jeden typický kanálek se stěnami z pečlivě vyskládaných kamenů a se stříškou z plochých kamenných ploten.

Obr. 55. Hroznová Lhota. Objekt č. 5 – zásobní jáma. Foto J. Šmerda.

Fig. 55. Hroznová Lhota. Feature 5 – storage pit. Photo by J. Šmerda.